

„Sciences sociales”, nr. 3, 1987

Număr jubiliar, dedicat celei de-a 70-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, „Sciences sociales” nr. 3, 1987 se deschide cu o amplă analiză a schimbărilor profunde înregistrate în compoziția și fizionomia principalei forțe sociale a societății sovietice — clasa muncitoare. A. Dobrinin, autorul articolului *Forces sociales essentielles de l'époque contemporaine*, consideră că în pragul secolului XXI revoluția științifică și tehnică, afectând direct forța productivă principală — muncitorul —, aduce elemente noi în structura și statutul clasei muncitoare, în condițiile și perspectivele dezvoltării sale. Aceste schimbări generează, în plan teoretic, o serie de probleme vizând sfera noțiunii de „clasă muncitoare”, raportul acesteia cu alte categorii sociale, rolul său în procesul omogenizării sociale a societății etc. Analizând puncte de vedere diferite, autorul își conturează propria poziție în lumina documentelor Congresului al XXVII-lea al P.C.U.S.

„Revoluția din Octombrie nu a fost numai o schimbare decisivă în istoria Rusiei ci și evenimentul central al secolului XX care a inaugurat o etapă fundamental nouă în dezvoltarea civilizației umane, a progresului umanității” (p. 23). Aceasta este teza de bază de la care pornește I. Frolov considerațiile sale filosofice reunite sub titlul *Le début d'une nouvelle étape du progrès de l'humanité*.

Dintr-o perspectivă economică, L. Abalkin analizează în studiul *La direction principale de la politique économique* nivelul actual și tendințele viitoare ale dezvoltării societății sovietice. Congresul XXVII a pus în centrul strategiei politicii economice a P.C.U.S. accelerarea dezvoltării socio-economice, pe baza căreia se poate și trebuie să se realizeze un stadiu calitativ nou, capabil să evidențieze plener avantajele socialismului în toate domeniile vieții — arată autorul.

În continuare, sint prezentate principalele realizări subliniindu-se cele prin care U.R.S.S. a depășit sectoare cheie din economia S.U.A. (extracția de petrol și gaze naturale, producția de oțel, îngrășăminte chimice și ciment). Se evidențiază, de asemenea, succesele importante înregistrate în domeniul cercetării științifice și a progresului tehnic.

Pornind de la potențialul productiv și tehnico-științific creat prin munca plină de abnegație a multor generații de constructori ai socialismului, documentele Congresului din 1986 au prefigurat o dezvoltare economică a cărei particularitate constă în obținerea de rezultate bune prin utilizarea factorilor intensivi și calitativi ai creșterii „pentru prima oară în istoria U.R.S.S. va trebui, din cincinalul al doisprezecelea (1986—1990 n.n.) destinat să angajeze țara noastră pe calea accelerării, să asigurăm întreaga creștere a venitului național, a producției industriale și a altor ramuri productive fără a crește efectivul de muncitori” (p. 39).

Autorul apreciază că, o schimbare radicală de asemenea anvergură nu este însă posibilă a fi realizată cu baza materială și tehnică existentă. Tocmai de aceea accelerarea progresului științific și tehnic, o nouă modernizare tehnică a economiei naționale, reinnoirea substanțială a aparatului productiv al țării și schimbări cu adevărat revoluționare în toate elementele forțelor de producție devin tot atâtea probleme cruciale ale politicii economice a partidului.

Articolul semnat de I. Chiriaev, *Les horizons du progrès scientifique de la communauté socialiste*, se referă la „Programul complex al progresului tehnico-științific al țărilor membre ale C.A.E.R. până în anul 2000”, prezentându-se direcțiile prioritare, mecanismele de realizare, precum și consecințele în planul creșterii economice.

V. Zagladin, autorul studiului *Les objectifs programmatiques du P.C.U.S. et les problèmes globaux*, — pornind de la caracterizarea „problemelor globale” drept acele probleme care vizează interesele tuturor popoarelor, care cer cea mai mare atenție și necesită eforturi conjugate, probleme a căror rezolvare sau reglare înceată creează sau poate crea o amenințare pentru viitorul oamenilor, probleme a căror rezolvare este indispensabilă pentru progresul umanității — subliniază pluridimensionalitatea, caracterul sistemic și socionatural al acestora. Soluționarea acestor probleme necesită cercetări multidisciplinare în care trebuie să concure deopotrivă științele sociale și naturale.

Locul important conferit în Programul P.C.U.S. cerințelor noi legate de soluționarea problemelor globale demonstrează înțelegerea faptului că studiul și soluționarea acestui gen de probleme nu este numai o sarcină științifică și practică urgentă dar și o sarcină politică esențială.

Extinderea noilor tehnologii și a metodelor intensive de gestiune vor avea drept consecință o cerere crescândă de muncitori activi, creativi, pregătiți psihologic pentru înnoirea mereu

mai rapidă a producției. Care este rolul mediului social și cultural în formarea acestor calități? Unde se plasează inițiativele cetățenești în raport cu aceste cerințe? În ce constă esența acestor inițiative? — sînt cîteva din întrebările ale căror răspunsuri le găsim în interesantul studiu *Les initiatives de la base en U.R.S.S.* semnat de O. Ianitski.

Autorul remarcă faptul că, după Congresul al XXVII-lea al P.C.U.S., sfera inițiativelor civice a început să crească practic „văzînd cu ochii”. Protecția mediului și calitatea vieții, probleme legate de locuințele și loisir-ul tinerilor, cele de transport, de servicii, de educație și instrucție, de integrare a copiilor și adolescenților, de introducerea a cercetărilor științifice în producție, de restaurare a unor monumente vechi etc., constituie nuclee care au generat inițiative diverse (un singur exemplu : o anchetă efectuată a arătat că numai inițiativele ecologiste se realizează în mai mult de 100 de forme!).

Inițiativele civice au un dublu rezultat : de schimbare a mediului înconjurător și a omului însuși. În acest fel, rolul inițiativelor în dezvoltarea culturii socialiste în ansamblul său constă în formarea progresivă a unui „nou spațiu” cultural — mult mai puțin ierarhizat și mult mai vast. Sub acțiunea conjugată a inițiativelor locale, masele devin conștiente de faptul că sfera culturii nu este concentrată numai în „centre” mondiale și naționale, numai în capitale și în parcuri naționale ci există în jurul nostru și în noi.

Revista consacră, ca de obicei, spații ample pentru articole din domeniul științelor istorice, literaturii, politologiei, psihologiei sociale. La rubrica „Cercetări interdisciplinare” este consemnată dezbateră pe tema „Esența și premisele socio-culturale ale revoluțiilor din științele naturii”.

Informațiile științifice asupra unor întâlniri naționale și internaționale ca și notele de lectură, din publicații ale cercetătorilor sovietici recent apărute, întregesc interesul pentru consultarea acestui număr al revistei.

Doina Dragomirescu

„International Migration Review”, vol. 21, nr. 1, 1987

În fiecare an milioane de oameni se constituie în valuri de migranți, părăsindu-și țările de origine — temporar sau definitiv — în căutare de lucru sau pentru alte motive.

Ei constituie o problemă internațională tot mai alarmantă atît pentru țările de imigrație, ale căror posibilități de absorbție sînt în mod obiectiv limitate, cit și pentru țările de emigrație care, prin exodul specialiștilor în special, își văd reduse șansele de dezvoltare și progres.

De aceea, studiul sistematic al situației acestor oameni a devenit o preocupare constantă a mai multor organizații guvernamentale sau neguvernamentale din diferite țări, care încearcă să cunoască și să determine rațiunile profunde ce duc la migrare și să ofere soluții viabile de ameliorare a vieții acestor dezmoștenii ai sortii.

În numărul de față, revista Centrului pentru studii asupra migrației oferă un material dens ce prezintă aspecte ale stării emigranților ce s-au stabilit — legal sau nu, temporar sau definitiv — în țări industrializate occidentale, cu problemele lor și cu cele pe care le creează venirea lor comunității autohtone. Ne vom referi, în continuare, la cîteva cercetări de interes mai larg, ce vizează o serie de probleme cu care se întîlnesc marea majoritate a emigranților, indiferent de țara în care s-au stabilit.

Astfel, Nestor P. Rodriguez¹ a efectuat o cercetare printre emigranții din America Centrală stabiliți în mod ilegal în Houston și regiunea învecinată. Instabilitatea politică și economică a Americii Centrale din anii '70, caracterizată prin dese lovituri de stat, asasinat, război civil, criză economică, șomaj ridicat a dus la emigrări masive în special către partea sudică a S.U.A., mulți intrînd ilegal în această țară.

La Houston, unde s-a efectuat cercetarea, s-au format colonii puternice, pe țări, care își păstrează identitatea specifică. Prezenta lor introduce însă și elemente noi în specificul local, începînd cu cel gastronomic și continuînd cu cele culturale specifice regiunii Americii Centrale, cum ar fi teologia eliberării ș.a.

Efectuîndu-se cercetări comparative cu alte grupări de emigranți stabiliți anterior în zona respectivă, în special mexicanii și sud-asiatici, s-au evidențiat unele deosebiri în privința căilor urmate care să permită o anumită integrare socio-economică. Dacă primele grupări au trecut prin faza muncilor din cadrul industriei grele și petrochimice, cei veniți ulterior au găsit ramurile respective în declin, cu surplus de forță de muncă. Au fost necesare reconvertiri masive și găsirea

¹ Undocumented Central Americans in Houston: Diverse Populations.

altor locuri de muncă mai puțin profitabile și cu un statut social inferior celui oferit de marea industrie, ceea ce a prelungit și adaptarea la cerințele noii societăți.

S-a constatat că există mulți patroni care preferă să angajeze emigranți, deoarece aceștia au pretenții mici, acceptă salarii scăzute, muncesc peste program. De fiecare dată însă când încearcă să se organizeze în sindicate sau asociații ei sînt concediați pentru a fi angajați alții. Este o situație dramatică și reală, ce îi afectează pe marea majoritate a emigranților și încă nu se întrevăd remedii viabile care să-i pună capăt.

Victor Callan și Cynthia Gallois consideră că atitudinea adoptată de minorități față de limba țării respective este simptomatică pentru situația din Australia, al cărui guvern duce o politică în favoarea unei limbi naționale. Prima generație de emigranți învață limba engleză, dar păstrează limba maternă ca principal mijloc de comunicare. A doua generație este supusă unor presiuni puternice pentru a-și abandona limba comunităților și a utiliza numai limba engleză. Există restricții de folosire a limbii materne, iar cei care păstrează chiar accentul nu sînt bine priviți. De aici dilema teribilă în care sînt puși copiii emigranților: a uita limba țării de origine pentru a se putea integra sau a rămîne relativ respins de conveniențe pentru a-și putea păstra tradițiile culturale străbune. Opțiune care, după cum precizează autorii, nu este ușor de luat.

În privința muncilor efectuate de emigranți în Australia, statisticile indică în mod clar că aceștia sînt defavorizați în favoarea localnicilor. Pe de altă parte are loc o selecție și între emigranți, fiind preferați întii cei ce provin din țările de limbă engleză, apoi ceilalți. O altă problemă este cea a mobilității profesionale a emigranților. Doar o mică parte din ei se angajează în meseriile pentru care au calificare, iar restul sînt nevoiți să accepte locuri de muncă pentru care, în general, se cere o calificare mai redusă decît cea pe care o dețin. Acceptate inițial cu speranța că reprezintă o soluție tranzitorie, aceste locuri de muncă devin permanente, generînd și insatisfacții profesionale de durată, care influențează întreaga personalitate a individului. Cu toate că se iau măsuri de către guvern pentru a îndrepta situația, tradițiile locale se relevă a fi deseori mai puternice decît prescripțiile legale, situația prelungindu-se și prinzînd în capetele ei noi grupuri de emigranți.

Revista cuprinde, de asemenea, cîteva studii de importanță locală privind situații din regiuni restrînse ale unor țări primitoare și furnizoare de emigranți.

La rubrica recenziilor sînt prezentate mai multe volume care abordează, de pe poziții și unghiuri diferite, situația acestei categorii de oameni, cu specificația că reprezintă doar o parte din numeroasele cărți scrise pe această temă.

Dinu Tenovici

„Journal of experimental social psychology”, vol. 21, nr. 1, 1985

Revista „Journal of experimental social psychology” este editată de Universitatea de Stat din Ohio și publicată de Academie Press, New York, sub codul ISSN 0022-1031. Revista nu are o structură rigidă, în cuprinsul ei putem întîlni studii avînd la bază cercetări empirice sau teoretice, cu interes major pentru psihologia socială și un aport semnificativ la înțelegerea fenomenelor sociale. Astfel, în sumarul acestui număr semnalăm articole privind interacțiunea socială și fenomenele corelate cu aceasta, printre care amintim motivația socială, fenomenele legate de atitudini și convingeri, procese inter și intragrup. Revista ne mai oferă analize teoretice, sinteze din literatură și note metodologice.

Deși au un conținut eterogen, studiile publicate în nr. 1 al volumului 21, din ianuarie 1985, sub raportul subiectelor abordate, aparțin însă domeniului experimental și se adresează în majoritate proceselor legate de atitudini, convingeri și de cunoaștere din psihologia socială.

Primele patru studii din deschiderea revistei, sub raportul concluziilor, nu au o pondere semnificativă.

În studiul *Construind alte persoane: o limitare a efectului*, James L. Hilton și John M. Darley de la Universitatea din Princeton (p. 1-18) prezintă așa-numitul „proces de confirmare a așteptărilor”, prin care sîntem inclinați să construim despre ceilalți o imagine conformă mai degrabă cu propriile noastre idei preconcepute decît cu personalitățile reale. Autorii arată însă că acest efect poate fi limitat de către interlocutorii care sînt informați despre conținutul acestor idei preconcepute, ei putînd acționa astfel încît să le reducă ponderea. E. Allan Lind și Robin J. Lissak de la Universitatea din Illinois în studiul *Judecăți despre corectitudinea procedurii și ilegalitatea aparentă* (p. 19-29) fundamentează prin experiment științific un fenomen observabil în viața cotidiană: un verdict nu este relevant fals și impropriu (chiar contrar realității) în cazul în care „cel judecat este favorizat; Norbert Schwarz și Robert S. Wyer de la Universitățile din Heidelberg și Illinois prezintă *Efectele stimulilor de ardonare terahcică asupra elasticității mărimilor acestora și a altor stimuli* (p. 30-46).

David L. Ronis și Edmund R. Lipinski de la Universitățile din Michigan și Oakland (p. 47—60), publică un studiu mai degrabă metodologic decât de psihologie socială (*Valoare și nestăruire, ca factori ponderali în formarea impresiei*), care compară câteva modele matematice asupra modului de combinare a informației în formarea impresiei despre alții. Prin forța impresurilor (modele insuficient elaborate), articolul nu poate prezenta concluzii definitive sau convingătoare.

Un interes deosebit, atît prin metoda experimentală utilizată cît mai ales prin problema abordată, îl prezintă *Efectul unei denigrări etnice des auzite asupra evaluării unei teme: cum se poate disemina o boală socială*, de Jeff Greenberg și Tom Psyszczynski, de la Universitățile din Arizona și, respectiv, Carolina de Nord (p. 61—73). Rezultatele cercetării sînt în primul rînd interesante prin evidențierea unui fenomen foarte important și general din psihologia socială: capacitatea comunităților umane de a-și modifica opiniile (în special în probleme „spinoase” pentru ele) în funcție de o opinie individuală oarecare, în condiții care favorizează această opinie.

Metoda experimentală este interesantă prin aceea că încearcă să reproducă condițiile naturale de manifestare a opiniei de grup: șase pînă la opt subiecți asistă la o dezbatere (cu cîștigător și învins) între doi colaboratori ai autorilor (nenumiți ca atare), dintre care unul este negru.

Rezultatele experimentului indică o netă influență a comentariului rasist asupra modului în care subiecții comentează dezbaterile. Unicul rezultat care deschide o perspectivă optimistă asupra fenomenului este acela că asemenea influențe au fost eficiente exclusiv în cazul în care colaboratorul negru a pierdut în dezbateri. Evident, faptul nu consolează total, iar autorii înșiși atrag atenția asupra pericolelor pe care le prezintă prea frecvențele etichetări negative ale minorităților din societatea nord-americană.

În studiul *Accesul la informații memorale, relevante pentru atitudine, ca determinant al posibilității de convingere: Rolul atributelor mesajului* de Wendy Wood, Carl A. Kallgren și Rebecca Müller Preisler de la Universitățile A&M Texas, Arizona și Wisconsin arată, pe un eșantion de 122 de indivizi, că un subiect poate fi convins de validitatea unui mesaj în funcție de cunoștințele sale anterioare. Astfel, subiecții care posedă cunoștințe mai multe într-un domeniu dat pot fi convinși numai prin mesaje bine argumentate. În timp ce subiecții cu puține informații memorate în același domeniu, pot fi convinși de validitatea unui mesaj dacă acesta este... lung (indiferent de valoarea argumentelor pe care le conține). Concluzia care se impune este, deci, că educarea solidă a membrilor unei societăți are o mare influență asupra posibilităților sale de a se apăra de opinii nefundamentate și — prin aceasta — nocive. Faptul ni se pare de o importanță covârșitoare pentru sociologie, psihologie și pedagogie (p. 73—87).

Ultimul articol prezentat, *Efectele motivării sociale asupra comportamentului în cazul dilemelor sociale, pentru două culturi*, de Wim B. G. Liebrand și Godfried J. van Run de la Universitatea din Groningen-Olanda (p. 86—102) ni se pare insuficient elaborat pentru a putea susține concluziile prezentate de autori: nu există diferențe între două culturi în ceea ce privește rezolvarea unor stări sociale cu potențial conflictual.

Deși valoric eterogene, articolele din numărul de față al „Revistei de psihologie socială experimentală”, prezintă interes și oferă în același timp o perspectivă asupra stadiului actual al cercetărilor din domeniu.

Diana Szecslasek

„Laboratorio di scienze dell'uomo”, nr. 1—2, 1986

Revista pe care o prezentăm ni se pare interesantă mai ales prin imbinarea novatoare a rezultatelor obținute pe seama cercetărilor de teren cu o serie de concepte sociologice mai vechi sau mai noi. În paginile numerelor analizate problema „rezistenței” vechilor concepte sociologice, elaborate de sociologia occidentală (o sociologie „regională”, dar cu pretenții de valabilitate universală din motive pe care nu le analizăm aici) se pune cu o deosebită acuitate dovedindu-se de un real interes științific pentru țările în curs de dezvoltare, dar și pentru cele dezvoltate dar care aparțin altor culturi decât cea în care aceste concepte au fost elaborate. Editorialul, semnat de Elle Koch-Weser, începe prin a afirma că, în ultimele decenii, în țările aflate în curs de dezvoltare a avut loc o adevărată explozie urbană. Ea s-a bazat pe „țărani veniți la oraș” și a determinat probleme noi, necunoscute la sate și care erau departe de a avea aceeași acuitate în vechile orașe (încadrarea în muncă, însușirea noilor valori, calitatea serviciilor etc.). Diferențele dintre sat și oraș preocupaseră mai de mult științele sociale: Tönnies le analizase în cultura germană în termeni de comunitate și societate (Gemeinschaft und Gesellschaft). În comunitățile rurale relațiile sînt „primare”, adică au la bază contactul direct dintre oameni și implică participarea puternică a afectivității, se constată relații de amicitie strînsă între indivizi, normele și

